

ANDREU MARTÍN, ESCRIURE SENSE LÍMITS

Àlex Martín Escibà

Universitat de Salamanca

1. UNA PRODUCCIÓ BEN PROLÍFICA

Andreu Martín és l'escriptor més rellevant i prolífic de la novel·la policíaca catalana. Trenta anys oferint-nos històries de «lladres i serenos» el converteixen en el novel·lista referencial quan parlem d'aquest tipus d'escriptura. A hores d'ara ja són un centenar de novel·les publicades, en què ha tocat tot tipus de gèneres i subgèneres —policíac, negre, enigma, suspens—, que l'han convertit en tot un clàssic i un referent, en un home que pot jugar en qualsevol posició, que és capaç d'escriure en català i en castellà i que toca totes les variants que es proposi amb un mestratge difícil d'igualar. Bona prova d'aquesta polivalència literària queda de manifest en autors com Manuel Vázquez Montalbán, que alertava que «Andreu Martín es un escritor con talento que ha conseguido hacer una novela verosímil, reflejo de la realidad española y dependiente de los cánones originales» (MONTALBÁN: 1989, 52). L'escriptor alacantí Mariano Sánchez Soler afirmava que «durante estas tres décadas, Andreu Martín ha mantenido en toda su obra una intensa fidelidad al género negro policial; ha escrito y reflexionado sobre él, ha debatido con sus enterradores coyunturales y ha seguido escribiendo novelas de una oscuridad emocionante, con el misterio, el thriller, la intriga, el «hard-boiled», como bandera. Sin renunciar nunca al juego limpio con el lector y al aspecto lúdico de la creación literaria» (SÁNCHEZ SOLER: 2011, 164).

L'escriptor ja ha advertit en diverses ocasions que va començar al món de la literatura «Explicant aventis. Jo no puc evitar el joc» (VILLALONGA: 2013, 211). Així doncs, no és estrany que per a ell «escriure gènere significa jugar, és a dir, acceptar una literatura que té unes regles pròpies, una complicitat amb el lector, i que manté una

comunicació²⁴». Lector insaciable del gènere i admirador dels clàssics nord-americans (en especial de Raymond Chandler, Dashiell Hammett, Horace McCoy, Stanley Ellin i Jim Thompson) i francesos (Sébastien Japrisot i Jean Patrick Manchette), que va poder llegir a «La Cua de Palla», una de les seves debilitats literàries. Pel que fa a la suara citada col·lecció, l'escriptor sempre havia confessat una voluntat —aconseguida finalment— de publicar-hi i una admiració pel seu director, en Manuel de Pedrolo, ja que amb ell «va aprendre —entre altres coses— com els detectius anaven amb sis-cents i no trobaven lloc per aparcar» (MARTÍN: 1990, 35). De les seves influències cal destacar dos autors abanderats del gènere al nostre país, cada un en la seva llengua: en primer lloc Jaume Fuster, que gràcies a un encontre fortuït li va fer veure les possibilitats d'escriure novel·la negra en català. El segon, Manuel Vázquez Montalbán, un escriptor amb qui va compartir una accentuada crítica social i política, aspectes que fan que l'obra d'Andreu Martín s'hagi mostrat sempre amb tot el realisme possible. De Vázquez Montalbán sempre ha declarat que²⁵: «Sóc escriptor perquè Manuel Vázquez Montalbán va escriure *Tatuatge*».

Si ens centrem estrictament en la seva vessant literària —darrere quedarien estudis de psicologia, guions de còmic²⁶, multitud de pròlegs, estudis del gènere, guions de cinema²⁷, textos teatrals²⁸, director de cinema i de col·leccions, escriptura de parides, col·laboracions a revis-

---

²⁴ Entrevista a Andreu Martín. BOSCH NOGUER, Natàlia, «El enamoramiento es positivo, el encoñamiento, destructivo», <http://www.telepolis.com/cgi-bin/web/urn/redir?tema=libro-sentr&dir=andreumartin>. (data de consulta 10-10-2013).

²⁵ Mora, Rosa (2011) «Escribo gracias a Vázquez Montalbán», en línia: http://cultura.elpais.com/cultura/2011/02/03/actualidad/1296687610_850215.html (data de consulta: 15-10-2013).

²⁶ L'any 1977 va ser un dels fundadors de la revista de còmic *Troya-Trocha*.

²⁷ *Estoy en crisis* (1982) i *El Caballero del dragón* (1982), totes dues per Fernando Colomo, *Barcelona Connection*, per Miquel Iglesias Bonns, i guions de televisió com *Crònica Negra* —una sèrie de tretze capítols—, *Unes vacances tranquil·les* —capítol de la sèrie *La agència* (1990)— *Estació d'enllaç* (140 episodis entre 1995 i 1997) i *Laberint d'ombres* (300 episodis entre 1998 y 2000)

²⁸ *Putiferi* (1987), *Etc.etc* (1987), *Un cel de sorra* (1991), *Boig per si de cas* (1991), *Joc, El perseguidor* (2007).

tes— la seva obra resultaria pràcticament inclassificable a causa de la quantitat de temàtiques, variants i personatges emprats al llarg dels trenta anys que duu en aquest ofici. I és que l'escriptor va començar la seva tasca creativa com a guionista d'històries (*Gran Pulgarcito*, *Cavall Fort*, *Trinca*, *Sacarino*, *Rumbo Sur*, *Zona 84*) dins de la desapareguda editorial Bruguera i també va fer d'humorista a diferents revistes estrangeres. Ha treballat com a guionista a un bon nombre de revistes espanyoles i franceses com *Cambio 16*, *Tiempo*, *El Jueves*, *Muchas gracias*, *Cimoc*, *Totem* i *Gimlet*. Ara bé, per damunt de tot això, destaca una exuberant producció de novel·les que el situen —com ja hem esmentat— com l'escriptor de referència del gènere a casa nostra.

2. TRENTA ANYS D'ESCRITURA

Una de les característiques més destacades del novel·lista ha estat la d'emprar uns tipus de plantejaments que disten molt dels usats per altres autors que utilitzen el gènere, com Manuel Vázquez Montalbán, Jaume Fuster o Juan Madrid. De fet, l'emparentament amb aquest darrer és una constant equívoca per ser dos dels escriptors que més han utilitzat allò que algun crític va anomenar «realisme brut». La seva obra literària va molt més enllà i es caracteritza per la incidència d'una sèrie de qüestions recurrents: el conflicte de les relacions humanes, els lligams del poder, la venjança, l'exploració de la maldat, la bogeria i la manera en què tots aquests elements es manifesten dins de la ciutat contemporània, ambientada en temps molt diversos. És bo reprendre algunes de les seves afirmacions quan comentava sobre la seva obra que:

La maldad en las relaciones humanas es el aspecto que más me interesa. La maldad en la medida en que produce miedo, un miedo que todos damos o padecemos. Por eso prefiero definir mis novelas, más que como novelas policíacas, como de terror urbano. El miedo es el elemento esencial. La maldad es el elemento generador de ese miedo, que a su vez produce agresividad y nuevas perversiones y más miedos y más agresión (ARROYO: 1986, 9).

La seva carrera literària s'estrena en castellà, encara que les intencions eren ben diferents, com ha explicat en diverses ocasions:

Jo la primera novel·la miro d'escriure-la en català. Li dic *Muts i a la gàbia* i li porto a Pedrolo. Li porto a Pedrolo a casa seva, perquè jo encara en aquell moment no sabia com es feien les coses. Simplement vaig buscar l'adreça del Pedrolo a la guia telefònica i li vaig trucar i sí, sí, em va rebre. Va tenir l'amabilitat de llegir-se-la. (...) Em va dir que la novel·la no estava malament, però que l'idioma no... Jo em vaig acomplexar una mica (...). Anys després, quan jo ja havia publicat una sèrie de novel·les en castellà, vaig assistir a una taula rodona a la plaça de la Catedral. La compartíem amb en Jaume Fuster. Ell estava acabant de publicar a l'*Avui*, per episodis, *Sota el signe de sagitari*. I em va dir: «Tu hauries d'escriure en català i hauries de publicar a l'*Avui*» (VILLALONGA: 2013, 204).

I així fou com l'any 1984 Andreu Martín debutava en llengua catalana amb *Història de mort* —publicada prèviament per entregues al diari *Avui*— que ja juga amb elements diversos i s'acosta als fenòmens paranormals per plantejar una història de bojos, de dobles personalitats i d'obsessions. Una novel·la que té com a mèrit complementari la pluralitat de veus i de salts temporals a través dels quals es va administrant la informació al lector. L'any 1986 publicaria dues novel·les tintades d'elements que recorden les narracions nord-americanes dels anys vint i trenta: la primera, *Muts i a la gàbia*, respon a la línia més directa de les novel·les negres clàssiques. La denúncia de tràfic il·legal d'emigrants d'Algèria i la posada de dos morts en escena farà que en Julio Izquierdo, protagonista i narrador, investigui qui ha estat l'autor de les atrocitats comeses. Es tracta d'una novel·la ambientada als carrers de la Barcelona més fosca dels anys vuitanta, que donen fe de l'ambient urbà i ens remeten a un component cultural comú, dins un espai del món real que esdevé una mena d'ancoratge amb la realitat. La segona novel·la, *Deixeu-me en pau*, també dibuixa amb realisme cru dos personatges —en Pau i la Pau— que es veuran abocats a un pou sense sortida. Val a dir que en tots dos casos Martín ens demostra la seva habilitat per sorprendre el lector amb esdeveniments inesperats.

De fet, també voldria destacar dos experiments literaris de l'autor: el primer va venir del seu paper de director d'una col·lecció de novel·la policíaca titulada «Barcelona-Màxima discreció».²⁹ L'Andreu hi va

²⁹ La col·lecció va treure cinc títols: *Criminals d'aprenent* (1987) d'Andreu Martín, *Quan traslladeu el meu fèretre* (1987) de Jaume Fuster, *La mort arranca en primera* (1988),

publicar el primer número *Crims d'aprenent* (1987), novel·la i col·lecció protagonitzades pel detectiu Àlex Barcelona, acompanyat sempre dels mateixos personatges, el comissari Ramos i alguns col·laboradors del detectiu. L'aspecte més característic és que podien llegir-se les novel·les a la carta, és a dir, era el lector qui podia saltar d'una pàgina a una altra escollint el seu destí. Com afirma José F. Colmeiro es tracta de «un tipo de novela policíaca que exige un lector interactivo que constantemente tome decisiones para resolver-descubrir el caso, efectivamente haciendo hincapié en el aspecto lúdico de la lectura» (COLMEIRO: 1994, 231). L'altra gran aportació és *Crònica Negra* (1988),³⁰ un recull de catorze narracions que presenta tot un retrat fosc de la ciutat de Barcelona a través d'uns personatges que no poden canviar el seu destí. Algunes d'elles estan protagonitzades pel detectiu privat Huertas, que posteriorment sortirà en una de les novel·les de més èxit de l'autor, *Barcelona Connection*.³¹ Aquest títol, juntament amb una altra de les seves narracions, *Pròtesi*, es va publicar l'any 1990 dins de la col·lecció «La Negra», de La Magrana. La primera es fonamenta en fets reals, l'assassinat del mafiós Raymond Vacarizzi a la presó Model l'any 1984, una història en la qual hi ha tots els ingredients de les narracions nord-americanes: màfies internacionals del tràfic de drogues, contrabandistes i policies corruptes. Jaume Ribera cataloga aquesta novel·la com «la primera de procediment policial de la democràcia» (2004, 26). De màfies també cal destacar d'aquest darrer any *Societat Negra* (2013), que presenta l'existència de les tríades i organitzacions mafioses xineses a la Barcelona més actual. Dins d'aquest procediment també és adient citar aquí *Jutge i part* (1996), una història ben original pel que fa a la trama. El que inicialment sembla un cas rutinari es converteix en un complex entramat argumental on no hi falten jutges, policies i periodistes, amb l'afegit de

---

d'Emili Castellanos, *La sang del meu germà* (1988) de Jaume Ribera i *Festival de terror* (1988), de Manuel Quinto.

³⁰ *Crònica negra* va ser duta a la televisió, concretament a TV3 sota la direcció de Ricard Reguant des de finals de 1988 fins a principis de 1989.

³¹ De la novel·la se'n va fer una adaptació cinematogràfica sota el mateix títol dirigida per Miquel Iglesias; protagonitzada per actors com Sergi Mateu, Maribel Verdú i Fernando Guillén.

situar l'acció en un lloc rural que trenca amb els paràmetres més canònics. Punt i apart mereix *De tot cor* (2007), on l'assassinat d'un periodista del ram serveix a l'escriptor per retratar una crítica mordaç al món de l'anomenada premsa rosa.

L'enfocament de la venjança —una de les constants dins l'obra de l'escriptor— té el seu fruit més destacable a *Pròtesi*,³² segurament la millor novel·la que ha escrit fins al dia d'avui i la que el va consagrar com a autor dins d'aquesta mena de narrativa. La trama ens presenta la història de dos personatges que es busquen frenèticament per venjar-se l'un de l'altre. Per tant, és la relació de l'agressor contra l'agredit, alhora tots dos víctimes i botxins de la seva violència, l'única forma de comportament que coneixen per aconseguir els seus propòsits. La trama està ambientada al barri de la Mina, un dels més perillosos de la ciutat de Barcelona, que es presenta com una mena de terror urbà:

La violencia y el horror en la novela de terror urbano no son gratuitos ni postizos, son el mordisco necesario para resensitizar los sentidos adormecidos, para sacar las conciencias del letargo, para sacudir el aparente orden de normalidad y darnos cuenta de la estremecedora otra cara de lo real (COLMEIRO: 1994, 241).

La violència explícita i implícita és present al llarg de tota la novel·la; la lectura és gairebé una experiència física. Per fer la novel·la encara més realista l'escriptor estableix una sèrie de paràmetres reals com la divisió en capítols i segments temporals. Així *Si és no és*, publicada l'any 1987, és una novel·la que reprèn l'argument de *Pròtesi*, amb el tema de la venjança. Un assassinat als barris alts de Barcelona complica una trama al comissari Redondo i a l'inspector Juárez, amb l'aparició de nous personatges i casos paral·lels. És segurament una de les novel·les més ben construïdes de l'escriptor. L'agressivitat mostrada, els conflictes mentals, la sexualitat desequilibrada, el terror i la realitat constitueixen els principals trets, això sí, sense oblidar un cop més les experimentacions i innovacions estilístiques.

---

³² *Pròtesi* va ser duta al cinema l'any 1984 sota el títol de *Fanny Pelopaja* i dirigida per Vicente Aranda; protagonitzada per Fanny Cottencçon, Bruno Cremer, Francisco Algora i Berta Cabré.

De fet, podem considerar que es repeteixen una sèrie de constants dins de la seva obra: a més del terror urbà, gairebé sempre present hi ha una reiterada preocupació per reflectir la maldat i la depravació humanes que es manifesta des de diferents òptiques. Entre elles, ja hem parlat de la venjança, però també és interessant veure com es manifesta la fatalitat, la prostitució i l'exploració humana. És el cas de *Zero a l'esquerra* (1993), en la qual dos amics aparentment ciutadans normals, es veuen obligats a fugir per demostrar la seva innocència, ja que un d'ells és acusat d'assassinat. També cal esmentar l'interès per les sectes a *Per l'amor de Déu* (1994), on es duen a terme les investigacions extraoficials d'un policia i d'un guarda jurat amb antecedents penals que busquen un narcotraficant. Novament cal destacar l'enriquiment estructural amb tornades al passat, analepsis tancades en què els personatges es remunten a fets ocorreguts en un altre temps i, al seu torn, es constitueixen en narradors. Del costat més fosc del mal apareixen tres de les novel·les més destacades de l'escriptor: *L'home que tenia raor* (1997), *Bellíssimes persones* (2000) i *Corpus delicti* (2002). En totes es tracta la figura de l'assassí en sèrie des de distintes mirades. En la primera se'ns presenta una trama en la qual hi ha un assassí que té atemorida la ciutat de Barcelona matant les seves víctimes —totes prostitutes—, seguint sempre el mateix mètode: el coll de la víctima apareix seccionat d'orella o orella amb una navalla d'afaitar i els cus el pit a ganivetades. Se'ns descriu amb tota mena de detalls els mètodes de l'assassí i quins impulsos l'indueixen a cometre tals atrocitats. De la mateixa manera *Bellíssimes persones* resulta un thriller i un excitant relat d'intriga que s'obre amb el subtítol «no t'acostis a l'assassí: podria fascinar-te». De nou, l'autor ens sorprèn amb noves perspectives dins del gènere. En aquest cas, la reconstrucció —a càrrec d'una periodista— d'una sèrie de crims que van ocórrer a la Barcelona de la transició. L'assassí en sèrie resulta ser un home corrent, dels que més abunden, que accidentalment ha caigut en l'art de matar, de manera que va explicant perquè comet els crims i com els porta a terme a partir d'una autojustificació. Es tracta d'una novel·la enfocada novament des de l'òptica del mal i de la violència, en què s'afegeixen sempre les relacions difícils entre els sentiments, ja que tot ésser humà, sota l'aparença d'una bellíssima persona, pot ser susceptible en un moment concret de conver-

tir-se en víctima i assassí quan està sotmès a una forta pressió. Finalment, *Corpus delicti* retrata la figura d'un boig que argumentava haver perpetrat molts crims, per culpa d'uns personatges sinistres que se li apareixien i l'obligaven a cometre tals crueltats. Aquestes dues darreres novel·les estan basades en fets reals i reescrites com a llibres de ficció. En el primer cas, el motiu que inspira la novel·la és el moment en què Ramon Esteves, àlies «el Mentiroso de Cornellà», surt de la presó i es troba amb el rebuig de la gent del carrer. De la mateixa manera a *Corpus delicti* (2002), l'autor es posa dins la pell de l'assassí anglès John Haigh, que durant la dècada dels quaranta va matar a diverses persones desfent els cadàvers amb àcid sulfúric.

De caire històric amb tonalitats policiaques i amb Barcelona com a escenari privilegiat en destaquen dues aportacions. La primera, *Barcelona tràgica* (2009), ambientada precisament en la Setmana Tràgica de 1909:

Andreu Martín va aprofitar el centenari de la Setmana Tràgica per endinsar-se en una clàssica història èpica de bons i dolents, on traça una descripció perfecta i acurada de la barriada de Pequín i de les extensions de la ciutat que encara no estaven urbanitzades i dels vicis terribles dels rics, des de la pederàstia fins el menfotisme de tot plegat adquirit en les experiències militars fracassades en terres americanes (BENNASAR: 2011, 211).

Uns anys més tard publica *Cabaret Pompeya* (2011), que pren novament com a punt de partida la Setmana Tràgica fins a la mort del dictador. Una novel·la on tres amics seran testimonis de fets històrics a la ciutat comtal; l'època del pistolisme, dels Sindicats, del Noi del Sucre i de la Barcelona de les bombes.

A banda de tots aquests títols, no hem d'oblidar la prolífica carrera que Andreu Martín ha fet per al públic infantil i juvenil. A més de la sèrie Flanagan que esmentarem tot seguit, cal destacar una llarga llista de títols en solitari.³³ Entre els més coneguts, la sèrie Wendy,³⁴ en la qual el

---

³³ Títols on sinclouen tota mena de contes, relats i llibres: *El nen que sempre deia sí* (1991), *Ombres xineses* (1991), *Presoner de la fantasia* (1991), *La mare invisible* (1991), *Drac de paper* (1992), *La nena que sempre deia no* (1992), *El nen que era molt home* (1992), *El nen que tenia massa germà* (1992), *Només sóc una nena, sabeu?* (1992), *La guerra dels minúsculs* (1993), *Tot es trenca* (1994), *El bruixot no* (1994), *El gos del señor*

novel·lista ha creat un dels pocs personatges serials propis, en aquest cas una moixa d'esquadra de vint-i-tres anys que ha de resoldre diferents afers, amb quatre aparicions fins a la data d'avui.³⁵ Tots aquests títols —valgui la voluntat d'inventari— són només alguns dels més representatius de l'escriptor en què podem veure com ha abordat el gènere negre i policíac des de múltiples angles, temàtiques i dirigit a tota mena de públics.

3. TAMBÉ A QUATRE MANS...

Una vegada li preguntaven a Andreu Martín com s'ho feia per escriure tantes novel·les a quatre mans: «És senzill, responia: un escriu les vocals i l'altre les consonants». I és que són nombroses les novel·les que ha fet conjuntament amb altres escriptors. L'aportació més destacada la té amb Jaume Ribera, artífex de l'exitosa saga de novel·les juvenils protagonitzada per Flanagan,³⁶ probablement l'investigador més famós de la literatura per a públic adolescent, amb permís de Sam Numit, obra del

---

gris-marengo (1994), *Ai, que em faig pipí* (1994), *L'amic Malaspina* (1995), *Pops en un garatge* (1995), *El llibre de llum* (1995), *Au, emboliquem la troca* (1996), *Em diuen tres catorze* (1997), *El vell que jugava a matar indis* (1998), *Tres PI Erra* (1999), *El Tercer de Tres* (2000), *Com vam caçar l'home del Sac* (2000), *Com vam caçar Dràcula* (2000), *Com vam caçar l'home llop* (2000), *Com vam caçar el monstre Frankenstein* (2001), *Com vam caçar la cosa del Pantà* (2001), *Com vam caçar la bruixa* (2002), *El diable en el joc de rol* (2003), *Els caçadors de monstres* (2004), *Els amos del paradís* (2005), *Xats* (2005), *California Barbie* (2012), *Cicatrius de 1714* (2013).

³⁴ Hi va haver un telefilm a TV3 sota el títol *Wendy Placa 20957* produït per Jet Films, dirigit per Mireia Ros, guió d'Andreu Martín i interpretada per Leticia Dolera (Wendy), Ignasi Vidal (Roger), Mercè Llorens (Andrea), Òscar Molina (Campos), Geordina Avellaneda (Mon), Miquel Sitjar (Garrat), Andreu Castro (Trampes), Xavi Idañez (Gallina), entre d'altres.

³⁵ *La nit que Wendy va aprendre a volar* (2007), *Wendy ataca* (2009), *Wendy i l'enemic invisible* (2010) i *El dia que Wendy va conèixer el monstre* (2011).

³⁶ L'origen del nom de Flanagan prové d'una de les lectures predilectes de l'Andreu Martín, *Cal saber encaixar* d'Stanley Ellin, publicada a "La Cua de Palla", primera època, número 26. Ell mateix declara que va llegir la novel·la "d'una tirada en una sola nit".

també prolífic Jordi Sierra i Fabra. Flanagan debutà l'any 1987 amb *No demanis llobarro fora de temporada* i ja va per l'onzè títol:³⁷

Allà en una d'aquelles taules de l'Esterri, va néixer el Flanagan, quan l'Andreu i jo parlàvem de les novel·les policíiques per a adolescents que llegíem quan en teníem l'edat, del que ens hi agradava trobar i del que hi havíem trobat a faltar. Concretament, la versemblança. Moltes d'aquelles històries, sota una aparença de realisme, ens parlaven de nens i adolescents que gaudien dels recursos i la llibertat d'acció dels adults. Vam dir: "I si tot i així ens agradaven imagina't si, a més a més, ens les haguéssim pogut creure". No teníem constància de l'existència de novel·les policíiques juvenils que fossin un equivalent a la novel·la negra, i no només a la novel·la enigma, o la d'aventures, i vam decidir provar-ho. Sense ser-ne conscients allà mateix estàvem creant un personatge que, a hores d'ara, ja protagonitza una sèrie de deu novel·les, i ha encetat una col·laboració que s'allarga en el temps (RIBERA: 2004, 34).

Junts també han publicat *El carter sempre truca mil vegades* (1991) i d'altres sèries juvenils, com la protagonitzada pels «clan dels marcians».³⁸ Igualment cal destacar la sèrie de novel·les juvenils i ecologistes publicades amb el malaguanyat Juanjo Sarto³⁹ durant la dècada dels vuitanta.

Per a públic adult, Martín i Ribera també han encetat la sèrie del detectiu Àngel Esquiús, que compta fins al moment amb cinc aparicions⁴⁰. També ha estat molt exitosa la col·lecció «Assassinats en clau de

³⁷ Els títols són els següents: *No demanis llobarro fora de temporada* (1987, Premi Nacional de Literatura Infantil i Juvenil), *Tots els detectius es diuen Flanagan* (1993), *No te'n rentis les mans, Flanagan* (1993), *Flanagan de luxe* (1994, Premi Columna Jove), *Alfagann és Flanagan* (1996), *Flanagan Blues Band* (1997, Premi de la Crítica Serra d'Or), *Flanagan 007* (1998), *Només Flanagan* (2000), *Els vampirs no creuen en Flanagans* (2003), *El diari vermell d'en Flanagan* (2003) i *Jo tampoc em dic Flanagan* (2005).

³⁸ *L'home dels Fritongs* (2001), *Rentat de cervell* (2001), *El secret de l'astrònom* (2001), *La piràmide falsa* (2001), *El gas de la ximpleria* (2002), *Robatori a l'Orient Express* (2002), *El mentalista* (2005) i *El secret de Zacaries Blatt* (2005).

³⁹ Junts van publicar els següents títols: *Salvem l'Antàrtida* (1987), *SOS cangurs* (1987), *Infern forestal* (1987), *Operació 20 tigres* (1987), *L'Antàrtida en perill* (1987), *Mar negra, mar mort* (1988), *El cas Moby Dick* (1988).

⁴⁰ *Amb els morts no s'hi juga* (2003), *Joc de Claus* (2004), *La monja que va perdre el cap* (2005), *Si cal matar, matem* (2007) i *El com del crim* (2011).

jazz⁴¹» —editada juntament amb un cd musical de Dani Nello—, que narra una sèrie de trepidants aventures protagonitzades per una atrevida banda de jazz. Una altra de les novel·les de major repercussió ha estat fruit de la col·laboració amb l'escriptor Carles Quílez⁴². Junts han escrit *Cop a la virreina* (2004), una novel·la a mig camí entre la realitat i la ficció en què el punt de partida està basat en un fet real, com el pla d'un grup d'atracadors italians que volen cometre un important robatori a la col·lecció de monedes del Gabinet Numismàtic de Catalunya.

4. RECAPITULANT

Com hem pogut anar veient, el llegat de l'escriptor és sens dubte de cabdal importància, no tan sols per la transcendència de la seva obra, sinó perquè és un dels escriptors pioners que va obrir camí dins la narrativa policíaca catalana. I és que trenta anys escrivint i poder guanyar-s'hi la vida només és aplicable a un escriptor com ell:

Agonitzava la dictadura i començava a fer-se possible la publicació d'històries d'un gènere que, pel seu realisme i la seva cruesa i, sobretot, per la seva càrrega implícita de crítica social i la seva capacitat de posar en dubte llei i justícia, gairebé no havia estat conreat abans en el nostre país. Pràcticament no hi havia models locals a seguir. Només el Jaume Fuster i el Manuel de Pedrolo s'hi havien endinsat, el primer d'una manera més decidida i el segon més esporàdicament. En castellà amb prou feines hi havia la referència del Manuel Vázquez Montalbán i el seu Carvalho. Es pot dir que s'havia de bastir el gènere, ampliar-ne l'espectre temàtic, fixar-ne les regles del joc i, tot plegat, fer-ho avançant una mica a les palpentes. Calia també la presència d'un autor consagrat al gènere, per afegir-se als altres que el conreaven dins del context d'una obra i una activitat més àmplies. L'escriptor policíac en estat pur, l'autor de referència que debutés escrivint gènere policíac sense cap trampolí previ, sense haver «demostrat res abans, si més no en el camp de la novel·la, i que bastís una obra continuada i sòlida sense allunyar-se'n» (RIBERA: 2004, 17).

---

⁴¹ Quatre títols té la sèrie: *El blues d'una sola rajola* (2009), *El blues de la setmana més negra* (2011), *El blues del detectiu immortal* (2011) i *El blues de la ciutat inversemblant* (2011).

⁴² Junts han publicat també al castellà *Piel de policía* (2006), una novel·la excel·lentment documentada sobre els prestigiosos grups Omega i la ultradreta espanyola. També en castellà —i conjuntament amb Verónica Vila San Juan— tots dos publicaven *Impunidad* (2005), amb el maltractament de la dona com a punt central de la trama.

Si alguna característica té l'obra d'Andreu Martín és la d'escriptor policíac «en estat pur», d'autor de referència, que té una obra continuada i ben sòlida. Ja hem vist un seguit de característiques comunes que abunden en la seva obra. En primer lloc, l'adopció de molts protagonistes —sens dubte una peculiaritat ben diferenciadora— enfocats des de tots els punts de vista. Segons explicava l'escriptor en un homenatge que li va retre «l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana» l'any 2002, «La utilització d'un mateix detectiu hauria restat versemblança a les meves novel·les i, a més, hagués estat una limitació de fronteres que em privaria del plaer d'innovar i de divertir-me». A més, afegia que molts dels seus personatges principals també podien morir de la mateixa manera que ho feien els altres.

Amb aquestes idees, doncs, trenca amb la viabilitat d'emprar sempre un mateix personatge en sèrie. Aquest tret, li atorga un estil particular que l'autor utilitza per tal d'incrementar la versemblança de les seves històries. Més enllà de la utilització d'un personatge lligat a la persecució del crim, els protagonistes d'Andreu Martín pertanyen a diverses extraccions socials i diferents càrrecs. És a dir, tant es pot narrar la història des del punt de vista del detectiu, del malfactor o criminal com des del punt de vista de la víctima. Des de representants dels cossos de seguretat, casos de l'inspector Huertas, policia incorruptible, tossut i idealista, la parella del comissari Redondo i l'inspector Juárez, detectius privats com l'Àlex Barcelona, més conegut com «El Barna», fins a investigadors ocasionals com el gitano Julio Izquierdo, passant per guardes jurats amb antecedents penals, narcotraficants, jutges corruptes, periodistes, psiquiatres que adquireixen altres personalitats, fotògrafs, delinqüents de poca i molta volada, assassins en sèrie, entre una llarga llista. Molts d'ells tenen sempre un element en comú: el temor a les seves vides, a la riquesa, a la pobresa que acostumen a situar-los entre el bé i el mal.

Una segona característica és l'habilitat amb la qual Martín descriu la violència i els ambients de la marginalitat. L'escriptor ho transmet amb una clarividència esbalaïdora. En efecte, la violència a les seves novel·les és un dels elements que hi destaquen, amb l'experiència destructiva de cada un dels personatges. Potser aquest factor és un lligam que forma part de

la seva formació, entre l'escriptor que escriu i el psicòleg que pensa. Però anem molt més enllà: la violència reflecteix un fet que és una conseqüència real del món on ens ha tocat viure i, per tant, torna a ser un element ben lligat amb la realitat que ens envolta.

Per fi arribem a l'espai, on Barcelona hi és gairebé sempre present, amb una palesa voluntat de fer una crònica social i històrica de la ciutat natal de l'autor. La importància dels suburbis, en aquest sentit, fa que la crònica barcelonina a les seves novel·les navegui per l'àmplia gamma de colors de la societat catalana contemporània. L'autor se situa amb destresa dins els barris alts i sobretot als ambients marginals, que afavoreixen l'aparició de la delinqüència i retrata, amb minuciositat, amb pinzellades mínimes i destres, els llocs i les formes de vida d'aquests grups socials poc afavorits econòmicament: carrers sense asfaltar, nuclis amb problemes de barraquisme, perifèria de la ciutat, erms i descampats plens de deixalles, abunden en els ambients presentats per l'autor, que es converteixen en una mena de «marc urbà aterridor». Tot això adobat amb certes dosis d'humor, varietat de punts de vista de narradors i pluralitats de veus fins a assenyalar un altre dels punts clau a la seva narrativa: la capacitat de documentació, que aconseguix una credibilitat absoluta per a cada personatge i per a cada tema que exposa. En aquest sentit, la documentació exhaustiva i rigorosa que recopila i presenta a cada una de les novel·les és una mostra del seu grau d'implicació en tot allò que fa.

Tot aquest llistat queda completat per l'excel·lent tasca d'orador, divulgador i estudiós del gènere. En més d'un article teòric Andreu Martín ha dedicat nombroses línies a definir terminologies i claus del gènere negre i policíac. Com ell mateix afirma el gènere policíac «es una excelente palestra para expresar ideología, puesto que hablamos de policía, de fenómenos sociales, de cómo se reprime, de cómo se roba, de cómo se corrige, de cómo se mata y de cómo se muere. Excelente palestra para manifestar estados anímicos, puesto que describimos crímenes y de los crímenes siempre se generan situaciones límite. Excelente palestra para la descripción del entorno, dado que una de las características de la novela negra es su ambientación en el ahora y aquí urbanos» (MARTÍN: 1987, 10).

Darrere de tot aquest llegat resten nombrosos premis literaris,⁴³ centenars de traduccions a nombroses llengües,⁴⁴ adaptacions cinematogràfiques i articles com aquest. Dins del frondós camp de la seva obra hi manca per fer un assaig en profunditat que resta encara per escriure i avaluar. Com afirma Albert Buschman —amb qui comparteixo l'opinió— «Llama la atención que la obra de Manuel Vázquez Montalbán siga siendo el principal centro de interés de los investigadores, mientras la obra de un autor tan productivo como Andreu Martín apenas ha sido estudiada»⁴⁵ (BUSCHMANN: 2002, 96). I és que la immensa quantitat i qualitat dels seus escrits no deixa de sorprendre'ns en cada novel·la que publica, perquè com afirma ell mateix «Sempre estic treballant. Sóc un professional de l'escriptura, i això significa que quan acabo d'escriure una novel·la ja estic immers en la següent. No només en la següent. Sinó en les dues següents» (SANCHO: 2013, 38).

BIBLIOGRAFIA

- ARROYO, Francesc (1986): «La novel·la es un hecho lúdico. Entrevista con Andreu Martín», *El País*, (24 de juliol), p. 32.
- BENNASAR, Sebastià (2011): *Pot semblar un accident*, Barcelona, Meteora.

---

⁴³ Entre els més importants cal destacar: *Pròtesi* (Círculo del Crimen 1980), *Si és no és* (Deutsche Krimi Preis International, 1992), *Barcelona Connection*, *L'home que tenia raor*, *Bellíssimes persones* (Premi Hammett, respectivament 1989, 1993, 2001), *Veritats a mitges* (Ramon Muntaner, 1999), *De tot cor* (Alfons el Magnànim, 2007), Societat Negra (Crims de Tinta, 2012), *Cabaret Pompeya* (Premi Sant Joan, 2011), i d'altres a la totalitat de la seva obra: “Premi del Col·legi de Detectius de Catalunya (2002)”, “Premi Memorial Jaume Fuster, de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, a l'obra d'un creador de literatura de gènere (2003) i el Premi Pepe Carvalho (2010).

⁴⁴ Les seves novel·les s'han traduït a l'alemany, el francès, l'italià, el portugués, el lituà, el basc, el gallec i el bable.

⁴⁵ Val a dir que hi ha un esplèndid estudi de la primera època de l'autor en llengua castellana (1979-1989) de Juan Miguel López Merino. <http://www.ucm.es/info/especulo/numero29/amartin.html>

- BOSCH NOGUER, Natàlia «El enamoramiento es positivo, el encoñamiento, destructivo», <http://www.telepolis.com/cgi-bin/web/urnredir?tema=librosentr&dir=andreumartin>. (data de consulta 10-10-2013).
- BUSCHMANN, Albert (2002): «Presentación» a «Dossier. La novela negra española», en *Iberoamericana*, n.º 7, año II, p. 96.
- COLMEIRO, José. F (1994): *La novela policiaca española*. Barcelona, Anthropos.
- MARTÍN, Andreu (1987): «Género negro, género, claro», en *El Urogallo*, núm. 9-10, p. 28.
- (1989): «La novela policiaca/negra como hecho lúdico», en Juan PAREDES NUÑEZ (ed.) *La novela policiaca española*, Granada: Universidad de Granada, p. 23-33.
- (1990): «Detectives con 600», *El País*, (27 de junio), p. 35.
- (1996): «Las reglas del juego», *República de las Letras*, núm. 47, p. 29-35.
- (2005): «Escribir (por ejemplo, novela negra)». En Mariano SÁNCHEZ SOLER (ed.) *Cosecha negra*, Alicante: Aguaclara, p. 13-31.
- MERINO, Juan Miguel (2005): «El primer Andreu Martín: variaciones y reincidencias» en: <http://www.ucm.es/info/especulo/numero29/amartin.html> (data de consulta 15-10-2013).
- MORA, Rosa (2011): «Escribo gracias a Vázquez Montalbán» en línea: http://cultura.elpais.com/cultura/2011/02/03/actualidad/1296687610_850215.html (data de consulta 15-10-2013).
- RIBERA, Jaume (2004): *Andreu Martín*, Barcelona, Associació d'Escriptors en Llengua Catalana.
- VÁZQUEZ MONTALBÁN, Manuel (1989): «Sobre la inexistencia de la novela policiaca en España», en Juan PAREDES NUÑEZ (ed.) *La novela policiaca española*, Granada: Universidad de Granada, p. 49-62.
- SÁNCHEZ SOLER, Mariano (2011): *Anatomía del crimen. Guía de novela y el cine negros*, Madrid, Reino de Cordelia.
- SANCHO, Jesús (2013): «Andreu Martín: 'Me extraña mucho que no haya tríadas en Barcelona'», *La Vanguardia*, 1 de febrer, p. 38.

VILLALONGA, Anna Maria (2013): *Les veus del crim*, Barcelona, Alrevés.